

تحلیل ساختار فضایی کلان‌شهر قم با تأکید بر شکل‌گیری هسته‌های فرعی

محمد سلیمانی^{۱*} (نویسنده مسئول)، موسی کمانرودی^۲، مظهر احمدی^۳، احمد زنگانه^۴، حمید اییا^۵

^۱ دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، ایران
^۲ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، ایران
^۳ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، ایران
^۴ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، ایران
^۵ دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۷/۲۵

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۴/۳۱

چکیده

از میان الگوهای ساخت شهر، الگوی چند هسته‌ای در مورد شهرهای بزرگ بیشتر صادق است؛ چراکه تجربه نشان داده است شهرهای کوچک‌تر به‌ویژه شهرهای تاریخی، اغلب یک هسته شهری دارند که معمولاً در مرکزیت هندسی و محدوده تاریخی شهر واقع شده است. این در حالی است که در اثر توسعه فیزیکی شهرهای بزرگ به سمت پیرامون، مراکز فرعی شهری شکل می‌گیرند و به تدریج ساختار فضایی چند هسته‌ای شهر پدید می‌آید. مقاله حاضر با هدف شناخت تحولات ساختار فضایی کلان‌شهر قم از نظر هسته‌ها و مراکز شهری، به‌ویژه در سه دهه اخیر نوشته شده است. ایده‌ی اولیه‌ی تحقیق این بوده است که: «ویژگی‌ها و کارکردهای مذهبی خاص شهر قم مانع زوال فراگیر بخش مرکزی این شهر در مقایسه با سایر شهرهای و کلان‌شهرهای کشور شده است.» برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های کمی شامل تحلیل آماره G عمومی و موران محلی LISA، بیضی انحراف استاندارد و تابع تراکم کرنل در نرم‌افزار Arc Gis 10.3 استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که کلان‌شهر قم با برخورداری از ویژگی‌های مذهبی خاص و قرار داشتن در جایگاه دومین شهر مذهبی کشور پس از مشهد مقدس، همانند بسیاری از شهرهای بزرگ ایرانی - اسلامی رشد شتابان شهرنشینی و گسترش فیزیکی و پراکنده بافت شهری را از اوایل قرن حاضر، به‌ویژه طی سال‌های ۱۳۶۰ تا ۱۳۹۵، تجربه کرده است. در جریان این تحولات، بخش مرکزی شهر قم بسیاری از کارکردهای خود را کماکان حفظ کرده و به‌رغم فرسودگی نسبی و موانع و محدودیت‌های فیزیکی موجود، در حال حاضر به‌عنوان مهم‌ترین هسته شهری در ساختار فضایی این کلان‌شهر مطرح است. در نتیجه، کلان‌شهر قم در اثر افزایش سریع جمعیت و وسعت (گسترش افقی) و نیز شکل‌گیری برخی محورها، گره‌ها و مراکز فرعی در مقیاس شهر، اگرچه در حال دگرگون شدن به سمت یک شهر چند هسته‌ای است؛ اما به دلیل ویژگی‌های خاص مذهبی و کارکردهای گسترده بخش مرکزی آن، در حال حاضر همچنان به‌عنوان یک «شهر تک هسته‌ای» با تسلط هسته تاریخی شهر، شناخته می‌شود.

واژگان کلیدی: ساختار فضایی، شهرهای چند هسته‌ای، شهرهای تک هسته‌ای، مراکز فرعی شهری، کلان‌شهر قم.

Preparation principle for Mohallah Playground Design, With Emphasis on Revival of Irainian Native Games Case Study: Mohallah of Bagh-feyz in Tehran

Majid Khoramshad

Ph.D. student of urban planning, iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

Sayed Ali Safavi ******(Corresponding Author)

Assistant Prof, Department of Urban Planning & Design, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran

**E-Mail: sasafavi@modares.ac.ir

Abstract:

Based on today's scientists point of view, playing is not only a joy for children but also their life. He will gain and improve his needed future life skills by playing .hence it is important to pay extra attention to children's playgrounds especially in scale of a muhallah which is their main social life base ground. This project has two main goals:

1) to find urban designing basics in order to improve quality of children and juveniles play grounds in scale of muhallah area. 2) some steps forward to revive domestic persian games by providing proper places for muhallah. in the beginning of this project the method of study was based on "quality meta analysis " and in the following SWAT analysis method was chosen in order to make structured analysis of case studies. According to results of this study ,there are bunch of factors that matter to be able to meet all the requirements. Safety and security are the very first thing parents ask beside that a play grounds should be interesting for kids too. The key to make a play ground interesting is to meet variety. Absence of diversity is the main reason children focus on computer games and stay less in the play fields and fewer age groups get involved .in the mean while using persian games ,as an intangible heritage of our culture and history can insert a little bit of culture to games atmosphere and reduce Individualism, as our culture propounds social activities a lot.

Keywords: child, play, playground ,muhallah.